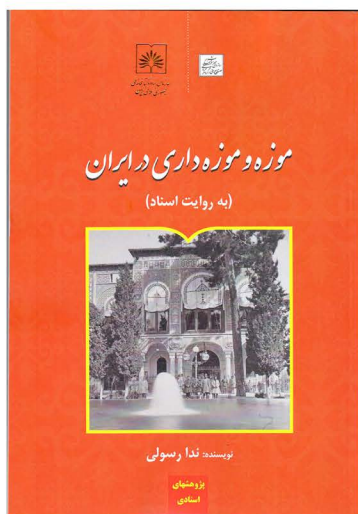

سرگذشت موزه مصطفی نوری

کتاب «موزه و موزه‌داری در ایران به روایت اسناد»، ندا رسولی، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی، ۱۳۹۴، ۴۳۴ص.

موزه و موزه‌داری را می‌توان یکی از ره‌آوردهای مدرنیته در ایران به‌شمار آورد. از آنجاکه بحث موزه با ماجرای هویت ملی رابطه تنگاتنگی دارد، سرگذشت این تشکیلات در یکی دو قرن اخیر در نوع خود با ارزش و بااهمیت است. کتاب موزه و موزه‌داری تصویر مناسبی از این فرازوفروید را به نمایش گذاشته است.

نویسنده کتاب در مقدمه ابتدا به اهمیت شناخت موزه و موزه‌داری در ایران و اثرات آن در انتقال پیشینه فرهنگ و تمدن به نسل جوان و بازتاب آن در جامعه پرداخته است. وی در این اثر سعی کرده است از یک‌سو زمینه‌های توجه به تغییرات در جامعه آن روز و جنبه‌های نوینی از شرایط و عوامل ایجاد اطلاق موزه در ایران را مورد بررسی قرار دهد و از سوی دیگر کوشش کرده تا با تکیه و تأکید بر اسناد، نشان دهد که چگونه می‌توان موزه‌داری معاصر را غنی‌تر و جذاب‌تر کرد و دیدگاه‌ها را وسعت بخشید و جنبه‌های تازه‌ای از زندگی و فرهنگ مردمی که پیشینه‌ای تاریخی دارند را به قضاوت گذاشت.

از نکات مثبت کتاب در بخش اول، استفاده از منابع درجه اول تاریخی، سفرنامه و خاطرات، کتاب‌های چاپ سنگی، روزنامه‌های قدیمی و نیز استفاده از اسناد آرشیو ملی و آرشیو عکس کاخ موزه گلستان در بخش دوم کتاب است.

این کتاب شامل دو بخش است: بخش اول کلیات و در اصل سیر تاریخی و تحولات اجتماعی- فرهنگی که در جامعه منجر به تأسیس اتاق موزه شد و گستره زمانی آن تا افتتاح موزه ایران‌باستان را دربرمی‌گیرد و مطالب مفیدی ارائه داده است. موضوعات مورد بحث در بخش اول شامل مواردی چون اهمیت باستان‌شناسی در تحقیقات موزه‌ای، ارتباط تاریخ موزه در ایران با کاوش‌های باستان‌شناسی، سیر تحول موزه‌داری در اروپا و تاریخچه موزه در ایران، سفرنامه‌ها و خاطرات مرتبط با موزه و مجموعه‌های دوره ناصری، شکل‌گیری اطلاق موزه، حفاظت اموال موزه ناصری، فروش آثار موزه در دوره مظفرالدین شاه، تا تأسیس موزه ایران باستان است.

از مسائل مهم در بخش اول کتاب ارائه تاریخچه‌ای از موزه در ایران است که از هزاره پیش از میلاد شروع شده؛ از ذخایر سیحون و فرش‌ها و آثار به‌دست‌آمده در دره پازیرک، یافته‌ها و آثار فلزی دوران ساسانیان و رصدخانه مراغه در دوران مغول گرفته تا مجموعه‌های بی نظیر دوران صفویه که در قلعه طبرک نگهداری می‌شد؛ و نیز اشیاء نفیس دوران نادر در گنجورخانه تا اموال ارزشمند خاندان وفا در دوران زندیه و اتاق موزه در دوران قاجار.

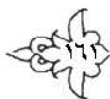
از بخش‌های مهم کتاب اطلاعات جالبی است که از لابه‌لای سفرنامه‌ها استخراج شده است که در دنیای امروز از چالش‌ها و دغدغه‌های بسیاری از موزه‌داران به‌شمار می‌رود. در برخی از این سفرنامه‌ها تعاریف دقیقی از اشیاء خزانه‌ها ارائه شده است؛ برای مثال شاردن در سفرنامه خود از تهیه شناسنامه برای اشیاء خزانه، حفاظت و امنیت خزانه‌ها، اشیاء اهدایی، نگهداری و ثبت مشخصات اشیاء، ارزیابی و تقویم اجناس و موارد این‌چنینی صحبت کرده است یا فوریه پزشک ناصرالدین شاه اطلاعات جالبی از اشیاء داخل انبارهای اتاق موزه و طریقه نگهداری و چیدمان ارائه می‌دهد.

هم‌چنین از ابوطالب‌خان نخستین سیاح ایرانی سخن به میان آمده است که در یادداشت‌های خود برای اولین بار کلمه میوزیوم را به‌کار برد و از آرایش موزه و نورپردازی و تقسیم اشیاء موزه صحبت کرده است.

در انتهای بخش اول کتاب هم به چگونگی تأسیس موزه ایران‌باستان بعد از تأسیس انجمن آثار ملی و تدوین اساسنامه آن که تشکیل یک موزه در تهران و تأسیس کتابخانه ملی که یکی از مواد آن بوده است تا استخدام آندره گذار، تهیه نقشه و ساخت و افتتاح موزه در سال ۱۳۱۶ پرداخته است.

بخش دوم کتاب هم شامل اسناد است. برای تدوین بخش دوم کتاب نویسنده از میان ۶۸۳ پرونده که شامل ۱۲ هزار برگ سند، مربوط به موضوعات عتیقات، باستان‌شناسی، اتباع خارجی، اسناد نخست‌وزیری و مانند آن بود، حدود ۵۰۰ برگ سند مرتبط با موضوعات موزه را جدا و ارائه داده است.

نکته قابل‌توجه در بخش دوم که مربوط به تعاریف موزه و وظایف آن می‌باشد این است که نویسنده براساس تعریف ایکوم و وظایف آن اسناد را تقسیم‌بندی و موردبررسی قرار داده است. موضوعاتی همچون: باستان‌شناسی و حفاری، جمع‌آوری، نگهداری، نمایش، امنیت موزه‌ها، استخدام، اعتبارات، اسناد تأسیس موزه‌ها، چگونگی تقسیم اشیاء عتیقه، صورت ریز وجه ارسالی جهت تأسیس موزه و کتابخانه ملی، تعیین اعتبار برای استخدام هر تسفلد و آندره گذار و پرداخت حقوق آن‌ها، استخدام رئیس موزه، استخدام (مرمت‌کار، مفتش، نگهدار و...)، آمار بازدید، آمار نقل و انتقال اشیاء ایرانی برای نمایشگاه‌های خارج کشور و... آورده است و

در انتهای کتاب هم تصاویر اساسنامه‌ها و آیین‌نامه‌های برخی موزه‌ها، دستخط ناصرالدین‌شاه و نام او در دفتر یادمان نوشت موزه مادام توسو و نیز عکس‌های اولین اتاق موزه در دوران ناصری را ضمیمه کرده است.

در پایان باید اذعان داشت از آنجایی که تاکنون کتابی با این محتوا در خصوص موزه و موزه‌داری در کشور به چاپ نرسیده این کتاب می‌تواند پاسخگوی بسیاری از سؤالات دست‌اندرکاران موزه و پژوهشگران امور فرهنگی باشد.

